

Tóth Arnold

MÚZEUMI TÜKRÖZŐDÉS MISKOLCON: KÖZGYŰJTEMÉNYI TÁRSADALMI SZEREPEK, VÁLTOZÓ FÉNYTÖRÉSBEN

Tizedik alkalommal került megrendezésre 2023 májusában Miskolcon az Országos és Nemzetközi Múzeumandragógiai Konferencia. A helyszín választását a kerek jubileum indokolta, a rendszeres múzeumandragógiai tanácskozások sorozata 2009-ben a Pulszky Társaság és a miskolci Herman Ottó Múzeum szervezésében, az akkori Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság keretei között a Magyar Nyelv Múzeumában (Sátoraljaújhely-Széphalom) indult. A konferenciák a sokszínű szakmai közösség egyfajta „vándorgyűléseként” számos városban megfordultak, az érintett házigazda múzeumok mellett az egyes régiókban vezető szerepet játszó felsőoktatási intézmények releváns intézeteinek és tanszékeinek aktív szerepvállalásával. A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület kebelében önálló szakosztállyá szerveződött a Múzeumandragógiai Tagozat, élénk elméleti és gyakorlati munkásságát – a konferenciasorozat mellett – szakmai kiadványok sokasága fémjelzi.¹

Ebben a szűk másfél évtizedben a múzeumok társadalmi szerepeit Európa-szerte, így Magyarországon is a folyamatos változások jellemzik. Az ezredforduló óta az állandó útkeresés, a gazdasági-társadalmi kihívásokra való reagálás, a gyorsan átalakuló környezetben betöltött küldetés és a szakmai identitás kérdései foglalkoztatják a múzeumi közösséget. A látogatóbarát múzeum, a közösségi múzeum, a nyitott múzeum, a szolgáltató múzeum, a fenntarthatóság – egymással is összefüggő, különböző gyökerű megközelítések-ből eredő – fogalmi hálózata a legfontosabb alapkérdésre irányul: hogyan válhatnak/maradhatnak a múzeumok (és általában a közgyűjtemények, a kulturális örökség szereplői) a társadalom számára hasznos, ismert és elismert, ezáltal támogatott és finanszírozott intézményekké?

A folyamatok jelenlegi legfontosabb, nemzetközi szinten megnyilatkozó eredménye, hogy 2022-ben az ICOM (International Council of Museums) prágai konferenciáján elfogadta a múzeumi szakma az egész világon alkalmazott új múzeumi definíciót. A meghatározás összefoglalja mindazokat az elméleti megfontolásokat és gyakorlati törekvéseket, amelyek a múzeumok társadalmi fontosságát hangsúlyozzák, messze túlmutatva a gyűjtemények megőrzésének, feldolgozásának és közzétételének határain. „A múzeum a társadalom szolgálatában álló nem profitorientált, állandó intézmény, amely kutatja, gyűjti, megőrzi, értelmezi és kiállítja a tárgyi és szellemi örökséget. A múzeum a nyilvánosság számára nyitott, hozzáférhető és befogadó, elősegíti a sokszínűséget és a fenntarthatóságot. Etikusan, szakszerűen és a közösségek részvételével működik és kommunikál, változatos tapasztalatot nyújtva az oktatás, a szórakozás, a reflektív gondolkodás és a tudásmegosztás terén.” (ICOM Magyarország, n.d.)

---

¹ A *Múzeumandragógia* című sorozat és a *Tudásmenedzsment* folyóirat kapcsolódó számai elérhetők a Pulszky Társaság honlapján: <https://pulszky.hu/dokumentumok/kiadvanyok/>

A miskolci múzeumandragógiai konferencia előkészítése, témáinak kijelölése, előadóinak meghívása és a jó gyakorlatok bemutatására szolgáló nyílt felhívásának megfogalmazása 2022 őszén, 2023 tavaszán az új múzeumi definíció bevezetésével és értelmezésével egy időben zajlott. Nem véletlen, hogy a *Múzeumi tükröződés: társadalom és környezet* cím mögé rendelt szellemi tartalom számos ponton közvetlenül is kapcsolódik a definíció kulcsfogalmaihoz. A múzeumandragógia (és a konferencia hagyományai szerint szélesebb értelemben véve a múzeumi tudásátadás, oktatás-nevelés, értékalapú szórakoztatás, élethosszon át való tanulás) szakterülete központi jelentőségű a jelen és a jövő múzeumaiban. A gyűjteményekbe zárt örökség, identitás, tudás kibontása, élménnyé formált megismertetése, közösségi megosztása köré szervezett plenáris ülések és tematikus szekciók több mint negyven előadásának közös tanulsága, hogy a múzeumok ellenállóképessége, fennmaradása, jövőképe a társadalmi beágyazottság függvénye. A Pulszky Társaság nemzetközi tájékozódásának legfontosabb szakmai közössége, a Múzeumi Szervezetek Európai Hálózata (Network of European Museum Organisations, NEMO) legutóbbi iránymutatásában a múzeumi tudásátadással foglalkozó munkacsoport (The Learning Museum, LEM) így fogalmaz: „If museums wish to remain relevant, they address these ideas: Museums play an influential role in, with and for society, and are part of its development. In this process, education and public engagement work utilises a diverse range of tools and experience, and continuously develops these.” (Nagel & Oerke, 2023) A társadalomban, a társadalommal, és a társadalomért végzett tudásmegosztás lehet az alapja annak a közönségi elköteleződésnek, amely a múzeumok fenntarthatóságát biztosíthatja a jövőben.

A fenntarthatóság kihívása az elmúlt három év tükrében különösen aktuális problémafelvetés. A világjárvány két éve, a szomszédunkban zajló háború hatásai, a radikálisan növekvő energiaárak nem várt gyorsasággal zúdultak szinte egyszerre a múzeumokra, előtérbe helyezve a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság kérdéseit. A miskolci konferencia *Zöld Múzeum* témafelvetése egy régóta készülődő, és sokak által várt, sőt sürgetett – más kulturális ágazatokhoz, pl. az oktatáshoz vagy a színházakhoz képest már-már megkésett – kezdeményezésként igyekezett előmozdítani a fenntarthatóság gyakorlati szempontjainak érvényesülését. Háttérében a Múzeumandragógiai Tagozat fenntarthatósági munkacsoportjának műhelysorozata és Henry McGhie vonatkozó művének magyar fordítása² jelentette az előzményeket. Reméljük, hogy az elméleti megalapozással fellevezetett és jó gyakorlatok bemutatásával támogatott kritériumrendszer minél előbb célba ér, és Magyarországon is elindulhat a Zöld Múzeum minősítés társadalmilag is fontos üzenetekkel bíró megvalósítása.

A konferenciának helyt adó Miskolc városa, ezen belül a megyei hatókörű Herman Ottó Múzeum maga is számos kapcsolódási ponttal szolgált a tanácskozás témáihoz. 2023-at Miskolc a kultúra évének nyilvánította, több évforduló okán: az idén 200 éves Nemzeti Színház zászlóshajó szerepe mellett nem elhanyagolható a múzeum hálózata sem, amelyben tizenhárom épület-telephely, ezen belül hét kiállítási helyszín kínál sokszínű kulturális-educációs tartalmakat a közönségnek. A környezeti fenntarthatóság kapcsán a tíz éves

² McGhie, H. (2022). *A múzeumok és a fenntartható fejlődési célok. Útmutató múzeumok, galériák, a kulturális szektor és partnereik számára.* (Pap Ágnes ford.) Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület.

jubileumát ünneplő Pannon-tenger Múzeum természettudományi, földtörténeti üzenetei példaértékű ismeretátadási megoldásokkal szólalnak meg minden korosztálynak. A helyi közösségekhez való szerves kapcsolódás fontos helyszíne a Thália-ház (Színészmúzeum), a nyitott gyűjtemények társadalmi szerepére egy új kezdeményezés a Szalay Lajos „Lát-raktár” a Miskolci Galéria Petró-házában. A kortárs művészetek szemléletformáló lehetőségei vizsgálhatók több oldalról a Miskolci Galéria kiállításában, míg a lillafüredi Herman Ottó Emlékház 2022-ben megnyitott új állandó kiállítása a környezeti nevelés számára kínál nyitott lehetőségeket. Ezek a helyszínek nemcsak fizikai házigazdái, hanem szellemi közegei is voltak a konferenciának, a tanácskozás két napján betöltve a szakmai identitás-építés, kapcsolatteremtés, kollégák körében való közösségformálás, praktikus tapasztalatcsere hagyományos funkcióit is.

Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik a konferencia megrendezésében együttműködő partnereink, támogatóink voltak: az MTA Miskolci Területi Bizottsága, az NKA Múzeumi Kollégiuma, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, az EPALÉ Magyarország Támogató Szolgálat, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karának Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézete, és a Közösségek Hete 2023. évi programja egyaránt hozzájárultak a konferencia sikeréhez. Az előadások válogatott anyagából közreadott publikáció pedig váljon további hasznos, sokat hivatkozott forrássá a múzeumok társadalmi szerepének megerősödéséhez!

Felhasznált források

ICOM Magyarország (n.d.). *A MÚZEUM DEFINÍCIÓ - HOZZÁFÉRÉS A FOGALMAKHOZ*. <https://icomhungary.hu/hu/node/86> Letöltés dátuma: 2023. június 30.

Nagel, A., & Oerke, P. (Eds.). (2023). *Guidelines – Developing Education and Public engagement in Museums*. NEMO Network of European Museum Organisations – German Museums Association – German Association for Museum Education. https://www.ne-mo.org/fileadmin/Dateien/public/Publications/NEMO_Working_Group_LEM_Publication_Developing_Education_and_Public_Engagement_in_Museums_05.2023.pdf